

ПЕРЕВАГИ ПОЛІТИКИ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

*Л.П. Коваль, канд. екон. наук, доцент
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів*

Суперечливість потенційних наслідків імпортозаміщення обумовлює неоднозначність в трактуваннях його необхідності в Україні. Прибічники політики імпортозаміщення наголошують на можливостях досягти за його рахунок зростання темпів нарощування виробництва, рівня зайнятості та доходів населення, створення платоспроможного та місткого внутрішнього ринку. При цьому існує чітке усвідомлення того, що використання традиційних методів протекціонізму не може бути ефективним, тоді як в якості єдиного оптимального напрямку розглядається стимулювання державою імпортозаміщення через підтримку підприємств у тих галузях, де потенційно може бути вироблена конкурентоздатна продукція [1].

З огляду на сказане вище, виникає необхідність оцінки сильних сторін стратегії імпортозаміщення в контексті світового досвіду.

Серед безумовних переваг використання стратегії імпортозаміщення – можливість досягнення незалежності країни від несприятливих умов зовнішньоекономічної діяльності. Як свідчить світовий досвід, більшість країн, на конкретному етапі свого розвитку, використовували політику імпортозаміщення для того, щоб захистити певні галузі до моменту досягнення ними достатнього рівня конкурентоспроможності на світовому ринку. Більше того, на противагу загальноприйнятій думці про використання політики імпортозаміщення у країнах, що розвиваються, дослідження професора Кембриджського університету Чан Ха-Джун (Ha-Joon Chang) доводять, що практично усі (за деякими винятками) розвинуті країни використовували стратегію імпортозаміщення в минулому; в своїй праці він стверджує, що саме ті країни, які на сьогоднішній день досягли вершини у світовому економічному рейтингу за рахунок вільного ринку та політики вільної торгівлі (Великобританія, США, Німеччина, Японія), були найбільш агресивними у використанні протекціоністських заходів в минулому [2].

Водночас, жорстка протекціоністська політика здатна звести нанівець сильні сторони стратегії імпортозаміщення, тому в сучасних умовах акценти зміщуються в сторону більш прогресивних методів реалізації політики імпортозаміщення через стимулювання інвестиційно-інноваційного розвитку. Серед переваг інвестиційного методу стратегії імпортозаміщення для країн, що розвиваються, слід виділити той факт, що у таких країнах, як правило, існують великі внутрішні ринки для промислових товарів, тому фінансування імпортозаміщувальних індустрій передбачає досить низький ступінь ризику.

Класична стратегія імпортозаміщення була використана в нових індустріальних країнах Латинської Америки (Бразилії, Аргентині, Мексиці, Чилі, Парагваї, Уругваї), в наслідок чого були створені сприятливі умови для зростання національної промисловості і досягнення технологічного прогресу, сформована диверсифікована національна економіка, розширене виробництво найважливіших товарів власними силами.

В країнах Азії (Тайвань, Південна Корея, Малайзія, Таїланд, Філіппіни) в середині ХХ ст. була застосована модель зовнішньоорієнтованого імпортозаміщення, що спрямована на досягнення структурних зрушень в економіці через заміщення імпортованих комплектуючих і деталей у виробництві експортної продукції. Такий механізм підтримки не тільки дозволяє замінити аналогічну продукцію на національному ринку, але і сприяє розширенню недостатньо розвинених перспективних галузей до масштабів експорту надлишкових ресурсів за кордон.

Для розуміння переваг стратегії імпортозаміщення для економіки, що перебуває в стадії стагнації, її перш за все слід розглядати як стратегію розвитку, яка природньо виникає як один із його етапів. Згідно із концепцією розвитку Альберта Хіршмана (Albert Hirschman), основною перешкодою розвитку економіки на стадії стагнації є не обмеженість, недостача ресурсів для росту, а відсутність каталізатора (середовища, умов), який здатний активувати наявні, але незадіяні ресурси. Тому з точки зору прийняття інвестиційних рішень слід керуватись не рівнем доходності чи показником теперішньої вартості грошових потоків, а тим, на скільки вкладений капітал сприятиме створенню такого середовища, яке спонукатиме до подальшого економічного зростання. Один із теоретиків концепції імпортозаміщення Генрі Дж. Брутон (Henry J. Bruton) доводить, що саме стратегія скорочення імпорту є тим інструментом, завдяки якому можна створити нові інвестиційні можливості, що, за теорією Хіршмана, стануть рушійною силою розвитку [3]. В цьому контексті обов'язковою умовою ефективності є раціональний вибір товарних груп, які підлягають імпортозаміщенню, а також обраних методів реалізації політики імпортозаміщення.

Аналітики по-різному оцінюють вплив імпортозаміщення на економіку країн, проте, на нашу думку, для України повна відмова від цієї стратегії не на часі. Як засвідчив світовий досвід, негативні наслідки політики імпортозаміщення виникають не стільки через використання концепції імпортозаміщення, скільки у зв'язку із неправильним використанням обраного підходу. Тому основна увага має бути зосереджена на науковому обґрунтуванні та ретельному аналізі причинно-наслідкових зв'язків, що виникають в процесі імплементації обраної стратегії.

Перелік посилань:

1. *Не можемо чи не хочемо. Чим можливе в Україні імпортозаміщення [Електронний ресурс] // Тиждень.ua. – № 25 (449), 23 червня, 2016. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/168058>*
2. *Ha-Joon Chang, Kicking Away the Ladder: How the Economic and Intellectual Histories of Capitalism Have Been Rewritten to Justify Neo-Liberal Capitalism. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.paecon.net/PAEtexts/Chang1.htm>*
3. *Henry J. Bruton, The Import-Substitution Strategy of Economic Development: A Survey of Findings – Williams College, 1969. – 47 p.*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ УКРАЇНИ

В.О. Котлубай, канд. екон. наук, доцент

Ю.В. Хаймінова, канд. екон. наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

Як відомо, експорт впливає на економіку країни з мультиплікативним ефектом. Так, якщо відбувається зростання експорту, внаслідок збільшення закордонного попиту, то це, за інших рівних умов, призведе до зростання виробництва в країні, і навпаки.

Так, в 2017 р. спостерігався ціновий сплеск на світових ринках, що в свою чергу позитивно відобразилося на вітчизняному експорті. При цьому, по думку експертів, на початку 2018 р. ефект від сприятливої кон'юнктури буде вичерпано. [1]

Згідно з даними Держстату, обсяг експорту товарів і послуг України в 2017 р. у порівнянні з 2016 р. збільшився на 16,0 %, імпорт – на 23,3 %. Негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу склало 2625,4 млн. дол. США (проти позитивного сальдо у 2016 р., яке складало – 541,6 млн. дол. США). При цьому слід зазначити, що негативне сальдо утворено за рахунок експорту товарів, сальдо експорту послуг стабільно в останні роки є позитивним. [2]

Основними факторами що обумовили неефективний розвиток експорту України є: низька частка в експорті продукції з високою доданою вартістю; корупційна складова на всіх рівнях управління; відсутність ефективних механізмів державної підтримки експортоорієнтованих підприємств; відсутність так званих шкіл бізнесу щодо роз'яснень ведення бізнесу за кордоном; недосконалість нормативно-правова база щодо функціонування експортоорієнтованих підприємств; нерозвиненість інститутів захисту прав інтелектуальної власності; наявність обмежень на валютному ринку; невідповідність якості продукції європейським стандартам; відставання в технологічному забезпеченні виробництва, тощо. Таким чином, нинішня стратегія України в сфері експорту, може завдати непоправної шкоди економіці України.

Розроблений проект «Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017-2021» є кроком з реформування сфери зовнішньоекономічної діяльності України. Проте цей документ потребує відповідного доопрацювання. [3]

Вважаємо, що для ефективного розвитку вітчизняного експорту першочерговими заходами є:

- підтримка створення нових та розвиток існуючих високотехнологічних галузей та/або виробництв;
- підтримка розвитку інфраструктури і сфери освіти задля забезпечення потреб розвитку сфери високотехнологічного виробництва;
- нормативно-правове та організаційне забезпечення розвитку фінансової системи з метою оптимізації процесу формування, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів у економічній системі в цілому, та її експортній сфері;
- створення державних фондів національного добробуту для акумулювання частини доходів від продажу сировинних ресурсів з метою забезпечення прискореного розвитку високотехнологічних галузей, що може забезпечити реструктуризацію економіки країни та гарантувати стале зростання;
- створення інститутів стратегічного управління соціально-економічним розвитком на основі державно-приватного партнерства з метою зростання конкурентоспроможності транспортних послуг;